

Metoderapport 2003

”I dypeste hemmelighet”

Programansvarlig :

Renie K. Thorleifsson

92898272

23049363

Coach:

Ståle Hansen

Ola Flyum

Brennpunkt,NRK

OFFD

23049000

Sendt: 7. oktober: [I dypeste hemmelighet](#)

Brennpunkt avslører i tirsdagens program den hittil ukjente historien om hvordan dykkere ble brukt som forsøkskaniner i livsfarlige eksperimenter i Nordsjøen. Forsøksdykk ned til 360 meter har gjort flere uføre for livet.

Bakgrunn

I 2002 gjennomførte Statoil og Hydro forsøksdykk ned til 250 m på Nutec (Norsk undervannsteknologisk institutt, nå NUI). Åtte mann skulle verifisere at det å dykke ned til 250 m ikke var farlig. Haukeland sykehus hadde det medisinske oppfølgingsansvaret. Etter dykket var 6 av forsøkspersonene skadet. Samtlige ble sykemeldt og fratatt dykkersertifikatet.

Legene ved Haukeland sykehus fant skader på hjernen hos flere av dem - en så alvorlig at han var 100 % arbeidsufør. Denne informasjonen forsøkte Statoil, Hydro og NUI å holde hemmelig. Utad var dykket meget vellykket.

I 1998 laget jeg i Brennpunkt programmet ”Ofret for svart gull” (Se vedlagt tidligere innsendt metoderapport 19/1-99). Her satte jeg søkelyset på langtidsskadene hos offshore-dykkerne. Skader de var påført på arbeidsplassen dypt nede i Nordsjøen, under trykk og umenneskelige arbeidsforhold. Programmet dokumenterte at et stort antall av dypvannsdykkerne hadde fått liv og helse ødelagt og at mange av dem hadde tatt sine liv. Programmet viste også at dykkerne ikke fikk hjelp, trygd eller erstatning. Staten og hjelpeapparatet trenerte sakene deres. Oljeselskapene ville ikke ha noe med dem å gjøre. Og forskerne som varslet om skader ble kritisert i så sterke ordelag at de følte at deres troverdighet ble trukket i tvil.

Programmet medførte viktige forandringer for dykkernes situasjon:

1. Dykkerne samlet seg for første gang og dannet ”Nordsjødykkeralliansen” En interesseorganisasjon med formål å avdekke statens og oljeselskapenes ansvar for å ha påført dem disse skadene – og få dem til å innrømme et erstatningsansvar.

2. Haukeland sykehus fikk pengene de søkte om og kunne sette i gang den store langtidshelseundersøkelsen om skader på offshore-dykkerne.
3. Undersøkelsen var ferdig i juli 2003 og dokumenterte at flertallet av dykkerne har skader på sentralnervesystemet etter arbeidet i Nordsjøen. Dykkernes problemer med hukommelse, konsentrasjon og depresjoner har årsak i det de ble utsatt for på arbeidsplassen. Over 120 dykkere er til nå undersøkt.
4. Staten ved Sosialdepartementet betalte ut en billighetserstatning på 200.000 til noen av dykkerne
5. Statoil fulgte opp og ga tilleggserstatning til flere av dykkerne.
6. Det ble nedsatt en granskningskommisjon med høring nå i høst 2003.

Dykkerne venter fortsatt på konsekvensene av kommisjonens resultater - erstatning fra staten for det de ofret for det svarte gullet.

I årene etter programmet har jeg holdt jevnlig kontakt med dykkerne. Nesten daglig har det vært telefoner med dykkere og med prsoner som oppfordret meg til å ta opp flere mørke historier fra arbeidsplassen Nordsjøen.

Ønsket var å lage en oppfølger over tid. Men da med andre og nye momenter enn det som til da hadde kommet frem. Da saken om det ”vellykkede forsøksdykket” ble kjent i 2002, fikk jeg snart informasjon om at det ikke var sant. Og at viktig informasjon ble holdt tilbake av de ansvarlige –Hydro/NUI/Statoil. Dette førte til at redaksjonen bestemte seg for å sette inn ekstra ressurser for å se nærmere på denne nye informasjonen.

Freelancer Knut Ørjasæter fikk 1 mnd kontrakt og sammen gikk vi inn i 2002 forsøksdykket med det mål å lage en Brennpunkt-dokumentar som skulle dreie seg om mulig tilbakeholdelse av informasjon om skadene på dykkerne. Men å lage TV-dokumentar tar lang tid - og nyheten sprakk før vi var begynt på opptakene. Dette gjorde at saken om forsøksdykkene og de skadede dykkerne i 2002 ble lagt bort – til tross for at flere måneders researcharbeid allerede var nedlagt. Slik er dessverre virkeligheten når man arbeider med seks måneders deadline.

Men vi hadde ikke lyst å gi helt opp. Fra programmet i 1998 hadde jeg en del materiale som jeg ikke hadde brukt i dokumentaren. Under reseachen den gang, hadde jeg innhentet mye dokumentasjon om alle forsøksdykkene som hadde foregått i Norge, selv om dette til slutt ikke kom med i programmet. Så selv om 2002-forsøksdykket ”glapp” så mente jeg at det var en god mulighet for at det samme hadde skjedd tidligere. Når man i 2002 kunne holde vesentlig negativ informasjon om skader ved forsøksdykk skjult for dykkerne som hadde gjennomført dem, ville det vel ikke være unaturlig om man fulgte samme praksis på 70- og 80-tallet?

Jeg visste på dette tidspunktet også at ingen journalister tidligere hadde gått inn i denne delen av offshoredykkernes historie. Det fantes var mange historier om stygge og skadelige episoder fra forsøksdykkene, men de var nettopp det – historier - og aldri dokumentert.

Forsøksdykkene hadde vært viktige og avgjørende for oljeutvinningen i Norge. I perioden fra 1970-tallet frem til nå har det vært gjennomført mellom 12 og 15 forsøk. Flest forsøk ble gjennomført på 80-tallet. De første forsøkene foregikk rett i havet – med meget varierende medisinsk sikkerhet. Og på begynnelsen av 70-tallet døde også en amerikansk dykker i et dypdykk-forsøk i en norsk fjord.

Etter at oljeselskapene investerte i dykkersenteret NUTEC (nå NUI) ble forsøkene flyttet hit hvor det ble ansatt dykkerleger fra både inn og utland. Det var et stort press på både forsøkspersonene og forsøkslederne. Mye penger var investert - mye sto på spill. Og ikke minst: Dykkerforsøkene var helt nødvendige for å dokumentere at oljeutvinning på store dyp - f.eks 500m - var forsvarlig. Oljeselskapene måtte bevise at dykkerne ikke ble skadet – for oljen skulle opp.

Og de skadene som forsøkene vitterlig dokumenterte, kunne ikke akspeteres. De kunne derfor heller ikke offentliggjøres. Dykkerne fikk ikke vite om det selv en gang. Hvis forsøkene hadde mislykkes ville det ført til at vi ikke kunne produsere, ei heller legge rør i Norskerenna (360m).

Hvordan dokumentere dette? Hvordan få frem denne informasjonen så mange år etter?

Metodene.

Innsamlingsfase 1

Jeg gikk nå gjennom alle forsøk som hadde foregått i Norge og var omtalt i åpne kilder som aviser, fagtidsskrift, rapporter og lignende. I tillegg gjennomførte jeg en lang rekke samtaler med aktuelle dykkere.

Deretter tok jeg kontakt med Nordsjødykkeralliansen. Sammen tok vi både skriftlig og muntlig kontakt med alle de dykkerne vi visste om som hadde vært med på forsøkene. For første gang fikk vi inn navn. Alle var villige til å skrive ned alt de hadde vært med på, navn på leger som var knyttet til forsøkene samt oppdragsgiver.

På denne måten fikk jeg raskt inn store mengder detaljkunnskap som jeg var helt avhengig av. Dykkerne leverte også fra seg medisinske rapporter. Slik fikk jeg etter hvert oversikt over alle forsøksdykkene med navn på alle deltakerne - hvor de bodde og hvor jeg kunne få tak i dem. Og jeg hadde så personlige møter og lange samtaler med flere av dem. Historiene de fortalte var helt nye.

Under 10 prosent av dem som hadde vært med på forsøkene var i dag arbeidsføre eller uten store skader.

Jeg fikk organisert ”treff” mellom flere av dykkerne. De hadde ikke sett hverandre siden de var sammen i trykkammeret på NUI. I England fant jeg enker etter britiske deltakere i forsøksprogrammene. De hadde sterke fortellinger om hvordan deres menn forandret personlighet totalt etter forsøkene. Jeg fikk også brev fra de som satt igjen uten menn og sønner - fordi de hadde tatt livet sitt ikke mange år etter forsøksdykkene.

Jeg kontaktet også alle leger og forskere som hadde vært tilknyttet prosjektene. På denne måten fikk jeg mye off record-informasjon og ikke minst vedleggene til de medisinske rapportene.

Fortsatt var det mye uenighet hos en del av legene angående skadeomfanget som dykkerne hadde vært utsatt for under forsøkene - og hvilke langtidsvirkninger dette hadde gitt dykkerne i dag. Flere av legene hadde sterkt behov for å forsvare sine manglende reaksjoner på de resultatene som var fremkommet gjennom forsøksdykkene. Og ikke minst - de hevdet fortsatt at skadene fra forsøkene ikke var årsak til problemene dykkerne hadde i dag.

Flere av legene nektet også å uttale seg i det hele tatt.

Jeg hadde nå også fått tak i mye av korrespondansen som hadde foregått mellom NUI/det medisinske ansvarlige personell og den såkalte Regional etisk komite i Bergen. Her dukket det opp helt ny informasjon. Det viste seg nemlig at det hadde vært faglig og etisk splittelse blant legene på NUI, som var ansatt av Haukeland sykehus, og de legene som var betalt av oppdragsgiverne og oljeselskapene. De legene som viste til dårlige rutiner og farlige forsøksforhold for forsøkspersonene ble utsatt for ubehagelig kritikk og av og til regelrette trusler om å miste jobben.

Legene som var kritiske, som ville følge etisk standard eller som var usikker på hva som egentlig skjedde med dykkerne, ble truet, fikk oppsigelser eller ble fratatt ansvar.

Lederen for dagens forskningsetiske komite – dr.Reuter - hentet ut protokoller fra 504m og 450m dykkene fra Riksarkivet. Han ga faglig støtte og ekspertise til å forstå hvor alvorlig holdningen til etisk komite og NUI var overfor dykkerne - forsøkspersonene.

Innsamlingsfase 2-

Under researchen var det en historie som festet seg spesielt:

En av dykkerne fortalte meg om Ove Stiansen. Ryktene fortalte at han ble hjerneskadet under et forsøksdykk til 360m. Det ble fortalt at han fikk epilepsi og mistet hele sin personlighet, og at han fikk problemer med alkohol og til slutt mistet mistet hus og kone.

Og at han visst nok hadde fått beskjed lenge etter forsøksdykket at skadene hans var grunnet i det han hadde deltatt i der.

Jeg tok kontakt med Stiansen, og vi pratet i perioder nesten daglig på telefon.

Han er langt nede og meget ustabil psykisk. Jeg reiste til Haugesund og i to dager går vi gjennom det han har klart å ta vare på av medisinske rapporter. Etter hvert kommer han på mye om den tiden han var knyttet til det som kalles OTS dykkene (I,II,III). Disse dykkene var betalt av Norsk Hydro og foregikk på NUI i Bergen. Han var sågar dykkerleder på det første dykket, og forsøksperson på forsøksdykk nr 2. På det siste dykket – OTS III – var han igjen dykkerleder.

Han har fortrenget mye etter at han ble syk. Forsøksdykket han var med på tok fra ham alt.

Stiansen gav meg det han hadde av skriftlig materiale. Deretter tar jeg kontakt med alle de andre dykkerne på OTS II og III. Nå begynner en spennende periode. Via leger som var knyttet til prosjektet får jeg inn mye avslørende dokumentasjon. Plutselig sitter jeg med et vedlegg til Ove Stiansens medisinske rapport. For første gang kan jeg lese at nevrolog Dr.H. Nyland ber etisk komite stoppe neste 360m forsøksdykk på NUI, fordi han har funnet skader på to av dykkerne på forrige forsøk, OTS II. Skadene er så alvorlige at NUI og de ansvarlige der må stoppes.

Jeg får nå hjelp til å hente ut alt tilgjengelig materiale om disse dykkerforsøkene fra riksarkivet. Dr Reuter - leder for forskningsetisk komite - går gjennom alt sammen med meg. Her kan vi lese at også under disse forsøkene kommer det inn protester og advarsler i fleng om at forsøkene ikke bør gjennomføres. Det viser seg at også i forsøk nr I er det funnet skader på dykkerne uten at dette stanser forsøk nr II. Det er dette forsøket hvor blant andre Ove Stiansen blir skadet.

Det første forsøket var utført av engelske marinedykkere. Her er mange rapporter borte. Marinedykkerne hadde egne sikkerhetsfolk rundt seg som beskyttet "sine" folk.

Problemet nå er å få dokumentert at den rapporten som varsler om skader i dykk nr. II virkelig er Ove Stiansens. Og vi må vite navnene på de andre som har skader. Alle de medisinske rapportene omtaler nemlig bare dykkere med nummer - ikke navn.

Innsamlingsfase 3-

Jeg tar nå kontakt med alle gutta som har vært med på OTS II og III. Dykk nr I blir vanskelig fordi som nevnt her er det den engelske marine som sitter på rapportene.

Etter de siste avslørende dokumentene om skader under OTS dykkene-er avgjørelsen tatt. Jeg skal lage et Brennpunkt om forsøksdykkene på NUI. Mye dokumentasjon gjenstår å skaffe, og det står igjen mye arbeid med hvordan dokumentaren skal lages og hvordan vi skal få folk med – men arbeidet har nå tatt en bestemt retning:

Her utdrag fra synopsis skrevet til redaktør før opptak:

Premiss:

Dykkerforsøk ned mot 300-400-500 m var prestisjeforsøk hvor dykkerne og offentligheten ikke fikk vite at forsøkene påførte dem skader- dette fordi det ville ha stoppet utvinningen av olje –

Løgnene fortsetter –forsøksdykk i 2002 skadet 8 forsøksdykkere- Dette er også holdt skjult.

I " Dypeste hemmelighet" skal vi for første gang avsløre at dykkere ble skadet i de prestisjefylte forsøksdykkene på Nutec i Bergen .

Det som utad ble fremstilt som vellykkede dykkerforsøk- betalt av Statoil og Hydro og Shell og andre oljeselskap , var i virkeligheten et helvete for dykkerne, manipulering av medisinske fakta, trakassering av leger som ville fortelle sannheten, og dekkmanøvre.

Medisinske avhandlinger og forskning som dokumenterte skadene ,ble utsatt for "drittkampanjer" og derved ble det sådd tvil om dokumentert medisinsk og avslørende , faglig innhold.

Mange visste om forskningsresultatene- mange var med å skjule dette-

Metode:

Flest mulige avsløringer av medisinsk data-
Flest mulig avsløring ved at forsøkspersoner forteller
Flest mulig leger som ble stoppet- forteller
Vi finner dem som er skadet-
Vi forteller om 2002 dykket og skadene-

Innsamlingsfase 4

En person som hadde vært med på dykk nr 3 (OTS III) var Børge Ousland. Jeg hadde kontakt med ham da jeg laget det forrige Brennpunkt-programmet "Ofret for svart gull". Den gang ville han overhode ikke være med eller diskutere langtidsskader hos offshordykkere - selv om han hadde vært aktiv nordsjødykker i 10 år.

Men denne gangen var han ikke uvillig.

Da jeg fremlegger all dokumentasjonen jeg da har på OTS-dykk II og III får han sjokk: Her er utdrag fra notat fra første møtet:

"dette er helt horribelt- jeg blir nesten kvalm"
 Børge Ousland leser for første gang dokumentasjon som viser at forskere,etisk utvalg og myndighetene visste at dypvannsdykk utført på NUTEC skadet dykkerne som var med. Han mener nå at de ble brukt til levende forsøkskdyr . Rapporter om hva som skjedde med dem fysisk og psykisk i disse forsøkene kunne ikke komme ut - da ville det stoppe/forsinke olje og gassutvinningen på norsk sokkel.
 Forskningsrapportene måtte vise at det var forsvarlig å sende dykkere ned på flere hundre meters dyp - det var der oljen var på norsk side- i norskerenna- Og rør skulle legges for å forsyne Europa med olje og gass. USA presset på- de ønsket ikke at Russland skulle bli Europas leverandør .

Børge sier at han stiller...

Ved hjelp av alle deltakerne i forsøksdykkene, krysssjekking med dem og informasjon fra leger som var med i undersøkelsen til forsøksdykkerne - klarer jeg å fastslå at vedlegget om de to skadde dykkerne gjelder to navngitte personer.

Den ene er Ove Stiansen.

Ove Stiansen har aldri selv sett denne rapporten om seg selv sendt til etisk komite i Hordaland. Under TV-opptakene får han for første gang lese at de ansvarlige visste at de skadet hjernen hans under dypdykkforsøkene. Han får også lese at flere leger forsøkte å stoppe det forsøket han var med på og som skadet ham.

Produksjon/opptak/klipp

I det jeg hadde ja fra Børge Ousland fikk jeg også med meg en del av de andre som hadde deltatt i forsøksdykkene. Men det måtte mye overtalelser og tillitsarbeid til. Dette er menn som har store skader og utolige vanskeligheter med konsentrasjon og hukommelse og er psykisk meget ustabile. Og de har aldri stått frem og fortalt om sine skader eller redsel for hva forsøkene har gjort med dem.

Jeg fikk også med meg en viktig person som kjenner til det meste som har foregått på NUTEC/NUI under flere av forsøksdykkene, Kari Todnem. Hun var forsker under flere av forsøksdykkene og var ansatt av Haukeland sykehus. Hun var den nevrologen som sammen med dr. Nyland fant skadene på dykkerne. Og hun var den første som skrev om langtidsskader hos offshoredykkerne. Hun ble mobbet ut av fagmiljøet og NUTEC/NUI. Hennes funn ble forsøkt avdramatisert, skjult, svekket av kolleger og oppdragsgiverne - oljeselskapene. Også de ansvarlige i Etisk komite lot være å ta hensyn til disse informasjonene. Under produksjonen i 1997/98 "Ofret for svart gull" ville hun ikke delta – men denne gang ville hun være med på å bekrefte våre funn.

Det har vært viktig for meg i både denne og forrige dokumentar at dykkerne, til tross for sine alvorlige skader, skal fremstå med verdighet og ikke som stakkarer. De ble brukt av oljeselskapene og alle har sviktet dem.

Hydro, som var oppdragsgiver for disse forsøksdykkene, har til dags dato nektet å følge opp eller svare på spørsmål fra Brennpunkt. Vi vet at selskapet har benyttet seg av profesjonelle pr-konsulenter i valg av strategi overfor Brennpunkt.

Jeg mener selv at programmet ikke er helt ferdig før Hydro påtar seg et ansvar for hva de har gjort med disse mennene – eller i det minste vil svare på spørsmål. Brennpunkt kommer ikke til å gi seg før dette skjer.

Brennpunkt vet pr i dag at det jobbes med å få Hydro på banen. Fagorganiserte i Hydro (LO og NOPEF) har startet en egen kampanje for at Hydro skal påta seg ansvaret for det de har vært med på. Nordsjødykkeralliansen arbeider med en anmeldelse av NUTEC/NUI. Og Børge Ousland og de andre dykkerne har etter programmet for første gang samlet seg og vurderer sak mot Hydro.

Den siste dokumentaren arbeidet jeg ca 4 mnd med. Men grunnlaget for programmet og muligheten for tilgang til både miljøet og til de avgjørende dokumentene går år tilbake. Starten på dette programmet ligger ved reseachen til forrige program, nemlig "Ofret for svart Gull"

Vedlegg
Metoderapport for 1998
”Ofret for svart Gull”

Artikler vedrørende
”I dypeste hemmelighet”

VHS-3eks
”I dypeste hemmelighet”
Brennpunkt.NRK

Oslo 26.januar 2004

Renie K. Thorleifsson